

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІМЕНІ Е.О. ДІДОРЕНКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Віталій КОМАРНИЦЬКИЙ

2022 р.

ПРОГРАМА

індивідуальної усної співбесіди

для вступу на денну форму навчання за державним замовленням

для здобуття ступеня бакалавра за спеціальностями

081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність»

та на денну та заочну форму навчання за кошти фізичних та/або юридичних
осіб для здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю

262 «Правоохоронна діяльність»

Дніпро - 2022

Індивідуальна усна співбесіда із кандидатами на денну форму навчання за державним замовленням для здобуття ступеня бакалавра за спеціальностями 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність» проводиться згідно рекомендованого переліку питань та ситуаційних завдань для проведення індивідуальної усної співбесіди.

Програма визначає порядок організації та проведення індивідуальної усної співбесіди у Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, який здійснює підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України.

При вступі на основі повної загальної середньої освіти для здобуття ступеня бакалавра зі спеціальностей, визначених МОН України у рік вступу, кандидат на навчання може пройти індивідуальну усну співбесіду, який є другим конкурсним предметом.

Індивідуальна усна співбесіда передбачає виконання вступником екзаменаційної роботи, яка складається з двох блоків питань рекомендованого переліку та ситуаційних завдань, що формуються за таким принципом:

1) перший блок – «Майбутня професія - поліцейський» – із рекомендованого переліку питань щодо основних завдань, принципів функціонування, структури Національної поліції України;

2) другий блок – «Основи права»;

3) ситуаційні завдання з «Основ правознавства».

Мета проведення індивідуальної усної співбесіди – визначення вимог до професійної компетентності, спроможності вступника до нестандартного мислення та виявлення його реальної мотивації і професійної орієнтації, особистісних здібностей, що дозволяють успішно оволодіти навичками, яких потребує професійна діяльність за обраною спеціальністю.

Завдання проведення індивідуальної усної співбесіди:

– виявити ступінь усвідомлення майбутньої професії вступника та його професійного самовизначення;

– оцінити загальний культурний рівень вступника;

– визначити вміння вступника орієнтуватися в сучасних реаліях суспільства;

– оцінити рівень аналітичних здібностей вступника, можливість мислити нестандартно та швидко приймати рішення для виконання професійних завдань;

– визначити рівень підготовленості вступника, уміння чітко формулювати думки і стилістично грамотно їх викладати.

Індивідуальна усна співбесіда із кандидатами на навчання для здобуття ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти проводиться згідно Рекомендованого переліку питань та ситуаційних завдань для проведення творчого конкурсу при вступі до ЗВО МВС, що погоджується з Національною поліцією України, затверджується керівництвом МВС України та розміщується на веб-сайтах ЗВО МВС.

Індивідуальна усна співбесіда проводиться комісією, до складу якої входять науково-педагогічні працівники, представники Національної поліції України (за погодженням), у тому числі Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України, громадських організацій (за їх згодою). Робота комісії забезпечується за наявності не менше 2/3 від її визначеного складу.

Індивідуальна усна співбесіда проводиться в усній формі з кожним окремо вступником не менш ніж трьома членами комісії.

Для проведення індивідуальної усної співбесіди вступнику пропонується два питання з рекомендованого переліку та ситуаційне завдання. На підготовку до відповіді надається 20 хвилин.

До аркуша усної відповіді кандидат на навчання записує питання і короткий зміст відповіді. Після закінчення індивідуальної усної співбесіди листок усної відповіді підписують кандидат та члени комісії. Аркуш усної відповіді вступник заповнює особисто.

Під час проведення індивідуальної усної співбесіди не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням комісії. У разі використання вступником під час індивідуальної усної співбесіди сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт, в якому члени комісії з проведення індивідуальної усної співбесіди зазначають причину відсторонення та час.

Перескладання індивідуальної усної співбесіди не допускається. Вступники, знання яких було оцінено нижче, ніж визначена комісією та Правилами прийому кількість балів, що необхідна для допуску до участі в конкурсі або зарахування на навчання за спеціальними умовами, не допускаються до подальшого складання вступних випробувань та участі в конкурсі.

Критерії оцінювання результатів індивідуальної усної співбесіди

Підсумкова оцінка за кожний окремих блок питань із рекомендованого переліку (перший чи другий), а також ситуаційне завдання розраховується як середнє арифметичне оцінок, виставлених кожним членом комісії в межах від 100 до 200 балів.

Загальний бал за індивідуальну усну співбесіду розраховується як середнє арифметичне підсумкових оцінок, виставлених членами комісії за два блоки питань із рекомендованого переліку та ситуаційного завдання.

Одержаний під час індивідуальної усної співбесіди загальний бал вноситься до відомості.

Загальний бал множиться на відповідний ваговий коефіцієнт і враховується при розрахунку конкурсного балу вступника. Прохідний бал становить 100 балів.

При цьому до 0,50 бала округлюються в менший бік, а з 0,51 – у більший.

Кандидати на навчання, знання яких за результатами індивідуальної усної співбесіди оцінено нижче 100 балів, не допускаються до подальшої участі в конкурсному доборі.

Результати індивідуальної усної співбесіди оголошуються вступникам наступного дня після їх проведення шляхом розміщення даної інформації на офіційному сайті та інформаційних стендах ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка.

Оцінка	Критерії оцінювання
190 – 200 балів (відмінно)	Ставиться за повні знання матеріалу у встановленому обсязі, вміння правильно та швидко вирішувати теоретичні питання та ситуаційні завдання. Вступник володіє глибокими знаннями, здатний застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, критично оцінює окремі факти, явища та ідеї, надає достатньо аргументовану відповідь на поставлені питання, демонструє знання нормативних актів із тематики, що пропонується для творчого конкурсу, розуміння майбутньої фахової та своєї відповідальності, бажання й готовність працювати в складних умовах, захищати права та свободи громадян.

<p>189 – 141 бал (добре)</p>	<p>Ставиться за вияв вступником повних знань, успішне вирішення теоретичних питань та ситуативних завдань. Вступник вільно володіє матеріалом, намагається аналізувати і систематизувати інформацію, застосовувати загальновідомі докази у власній аргументації, надає повну відповідь на поставлені питання, демонструє розуміння майбутньої фахової та своєї відповідальності, бажання та готовність працювати в складних умовах, захищати права і свободи громадян. Але у відповіді вступника наявні незначні помилки.</p>
<p>140 – 100 балів (задовільно)</p>	<p>Ставиться за вияв знань основного матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої професійної діяльності, поверхову обізнаність у нормативних актах із тематики, запропонованої до творчого конкурсу, недостатнє розуміння майбутньої професії та своєї відповідальності як майбутнього працівника. Відповідь вступника правильна, але недостатньо осмислена. У відповіді наявні значні помилки.</p>
<p>99 – 0 балів (незадовільно)</p>	<p>Ставиться за вияв знань не повною мірою під час відтворення основного програмного матеріалу, допущення принципових помилок у виконанні, передбачених рекомендованим переліком завдань. Вступник фрагментарно відтворює незначну частину матеріалу, не може зрозуміло сформулювати відповіді на поставлені питання, не усвідомлює своєї ролі й відповідальності, яких вимагатиме професійна діяльність за обраною спеціальністю.</p>

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК

питань та ситуативних завдань для проведення індивідуальної усної співбесіди

I. Питання до першого блоку «Майбутня професія – поліцейський»:

1. Поняття Національної поліції України;
2. Завдання Національної поліції України;
3. Принципи діяльності Національної поліції України;
4. Які органи складають систему Національної поліції України?

5. Які органи та підрозділи функціонують у складі поліції?
6. Хто такий поліцейський?
7. Повноваження Національної поліції України;
8. Види відповідальності поліцейських;
9. Зміст терміна «поліцейські послуги»;
10. Критерії оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції;
11. Коли було ухвалено Закон України «Про Національну поліцію»?
12. Хто здійснює безпосереднє керівництво поліцією?
13. Основні обов'язки поліцейського;
14. Порядок приймання на службу до органів поліції;
15. Види відпусток, які надаються поліцейському;
16. Види та підстави звільнення зі служби в поліції;
17. Що таке однострій поліцейських?
18. Хто за загальним правилом може бути прийнятий на службу в поліцію?
19. Якими видами діяльності не може займатися поліцейський під час проходження служби?
20. Поняття та види поліцейських заходів;
21. Зміст терміна «поліцейське піклування»;
22. Превентивні поліцейські заходи;
23. Поліцейські заходи примусу;
24. Правила застосування поліцейським вогнепальної зброї;
25. Чому поліція повинна захищати права людини? І яким чином це здійснюється?
26. Які законні дії поліцейських можна розцінювати як обмеження права на свободу та особисту недоторканність?
27. Що повинен повідомити поліцейський особі одразу після її затримання?
28. Які завдання виконують поліцейські при введенні надзвичайного стану?
29. Основні форми реалізації громадського контролю за професійною діяльністю працівників органів поліції України;
30. Види контролю за дотриманням законності в професійній діяльності органів поліції;
31. Функції якого органу поліції безпосередньо пов'язані із забезпеченням публічного порядку та безпеки?

32. Зміст якого принципу діяльності поліції з охорони публічного порядку і забезпечення публічної безпеки повинен ґрунтуватися на суворому дотриманні законів?

33. Як працівники поліції зобов'язані ставитись до правопорушників у разі неправомірної поведінки з їх боку?

34. Що є змістом принципу політичної нейтральності поліцейської діяльності?

35. Які існують форми та методи участі громадськості в охороні публічного порядку?

36. Який документ відіграє фундаментальну роль у правовому регулюванні діяльності органів поліції?

37. У чому полягає мета атестування поліцейських?

38. У яких випадках поліції (поліцейському) заборонено застосовувати водомети?

39. Де утворюються територіальні органи поліції?

40. Хто спрямовує та координує діяльність поліції?

41. Чи є обов'язковим тестування на поліграфі під час прийому громадянина на службу в поліцію?

42. Що зобов'язаний мати при собі поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі?

43. Що є підставою для порушення справи про адміністративне правопорушення?

44. Основні вимоги до поведінки поліцейського;

45. Що заборонено поліцейському під час виконання службових обов'язків?

46. Яким чином керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний запобігати виявам неетичної поведінки своїх підлеглих поліцейських?

47. Дії керівника органу (підрозділу) поліції в разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими;

48. Правила поводження поліції із затриманою особою;

49. Обмеження, пов'язані зі службою в поліції;

50. Поняття корупції;

51. Поняття та види корупційних правопорушень;

52. Загальна характеристика нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції;

53. Державні органи, що здійснюють запобігання та протидію корупції;

54. Категорії осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
55. Національне агентство з питань запобігання корупції та його повноваження;
56. Національне антикорупційне бюро України та його права;
57. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища⁴
58. Обмеження щодо одержання подарунків;
59. Додержання вимог закону та етичних норм поведінки;
60. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності⁴
61. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
62. Обмеження спільної роботи близьких осіб;
63. Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції;
64. Конфлікт інтересів;
65. Подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
66. Контроль та перевірка декларацій;
67. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції;
68. Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні й протидії корупції;
69. Юридична відповідальності за корупційні правопорушення;
70. Запобігання корупції в діяльності юридичної особи;
71. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією;
72. Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією;
73. Загальна характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією;
74. Дисциплінарна відповідальність за правопорушення, пов'язані із корупцією;
75. Цивільно-правова відповідальність за правопорушення, пов'язані із корупцією;
76. Інформаційна політика держави у сфері запобігання корупції;
77. Правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування;
78. Анонімні повідомлення про корупційні правопорушення;

79. Вилучення незаконно одержаного майна;
80. Які основні права людини закріплено в Конституції України?
81. Які обов'язки покладено на громадян України?
82. Як співвідносяться між собою права людини та права громадянина?
83. Що означає конституційний принцип, згідно з яким права людини є невідчужуваними та непорушними?
84. У чому полягає конституційний принцип рівності прав і свобод громадян перед законом?
85. Зміст права людини на життя;
86. Зміст права людини на повагу до її гідності⁴
87. Зміст права людини на свободу та особисту недоторканність;
88. Зміст права людини на недоторканність житла;
89. Зміст права людини на свободу думки і слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань;
90. Зміст права людини на свободу світогляду і віросповідання;
91. Зміст права людини на невтручання в її особисте і сімейне життя;
92. Зміст права людини на вільний вибір місця проживання;
93. Зміст права громадянина на соціальний захист;
94. Які існують конституційні гарантії захисту прав людини?
95. Які трудові права людини передбачено в Конституції України?
96. До яких державних органів має право звернутися людина за захистом своїх конституційних прав?
97. Чи дозволяється Конституцією України обмеження прав і свобод людини і громадянина?
98. Чи має право особа звертатися для захисту своїх конституційних прав до міжнародних судових установ?
99. Чи несе особа відповідальність за відмову давати показання проти себе або членів своєї сім'ї за Конституцією України?
100. Чи мають право громадяни України на участь в управлінні державними справами?
101. За допомогою яких об'єднань громадяни України можуть захищати та задовольняти свої політичні, економічні, соціальні, культурні та інші інтереси?
102. Хто з подружжя має більше прав у шлюбних відносинах за Конституцією України?
103. Які права мають в Україні іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах?

104. Чи зобов'язані громадяни України доводити свою невинуватість у вчиненні злочину?

105. Які конституційні права покликані захищати підрозділи Національної поліції?

106. У яких випадках працівники поліції мають право обмежувати права і свободи людини та громадянина, закріплені в Конституції України?

107. У чому полягає принцип дотримання прав і свобод людини працівниками поліції?

108. У чому полягає заборона працівникам поліції здійснювати катування, жорстоко поводитися з особами, принижувати їх гідність?

109. Суть принципу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства;

II. Питання до другого блоку «Основи права»:

1. Виникнення держави. Головні причини виникнення держави;
2. Поняття держави, її ознаки, функції та місце в політичній системі суспільства;

3. Поняття та види функцій держави;

4. Влада та соціальні норми в додержавний період розвитку суспільства;

5. Поняття державного суверенітету. Зовнішній та внутрішній суверенітет держави;

6. Апарат державної влади: загальна характеристика. Апарат державної влади України;

7. Форма державного правління: поняття і види. Форма правління в Україні;

8. Форма державного устрою: поняття і види. Державний устрій України;

9. Поняття та принципи правової держави. Розбудова правової держави в Україні;

10. Виникнення права, його розвиток та зв'язок з державою;

11. Поняття та основні ознаки права;

12. Система соціальних норм. Право та інші соціальні норми;

13. Порівняльна характеристика права і моралі;

14. Загальносоціальні та спеціально юридичні функції права;

15. Поняття норми права, її структура;

16. Джерела права: поняття та різновиди;

17. Нормативно-правовий акт, його різновиди;

18. Поняття закону та його значення в житті суспільства;

19. Поняття правової системи, її основні різновиди. Правова система України;
20. Правовідносини: суб'єкти, об'єкти, зміст;
21. Юридичні факти, їх властивості. Дії та події;
22. Правосвідомість, її структура та види;
23. Поняття та структура правової культури. Правова культура в Україні;
24. Законність та правопорядок. Юридичні гарантії законності;
25. Юридична відповідальність: поняття, підстави, види;
26. Декларація про державний суверенітет України, її зміст та значення;
27. Акт проголошення незалежності України, його зміст і значення;
28. Загальна характеристика конституційного ладу України;
29. Поняття громадянства. Підстави і порядок набуття та припинення громадянства України;
30. Безпосередня демократія, її форми в Україні;
31. Референдум: поняття та види;
32. Виборча система в Україні;
33. Основні принципи виборчого права в Україні. Виборчі цензи в Україні;
34. Система органів державної влади та їх поділ на три гілки;
35. Поняття правоохоронних органів. Система правоохоронних органів в Україні;
36. Адвокатура: поняття та місце в системі захисту прав людини. Адвокатура в Україні;
37. Поняття судової влади. Судова система в Україні;
38. Поняття самоврядування. Система органів місцевого самоврядування в Україні;
39. Право власності в Україні. Захист права власності;
40. Юридична відповідальність, її види;
41. Поняття та зміст Конституції;
42. Структура та характеристика Конституції України;
43. Конституційний Суд України;
44. Унесення змін до Конституції України;
45. Конституційно-правова характеристика України як суверенної держави;
46. Державні символи України;
47. Державна мова України;

48. Конституційно-правова характеристика України як демократичної держави;
49. Конституційно-правова характеристика України як правової держави;
50. Конституційно-правова характеристика України як соціальної держави;
51. Особисті права та свободи особи і громадянина в Україні;
52. Політичні права та свободи особи і громадянина в Україні;
53. Соціально-економічні права та свободи особи і громадянина в Україні;
54. Конституційні обов'язки особи і громадянина в Україні;
55. Громадянство України;
56. Президент України;
57. Верховна Рада України;
58. Кабінет Міністрів України;
59. Територіальний устрій України;
60. Право законодавчої ініціативи в Україні;
61. Поняття адміністративного права та його предмет;
62. Суб'єкти адміністративного права;
63. Поняття та основні принципи державної служби;
64. Адміністративне правопорушення поняття, ознаки та види;
65. Юридичний склад адміністративного правопорушення;
66. Поняття адміністративної відповідальності, її ознаки та підстави;
67. Поняття та види адміністративних стягнень;
68. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх;
69. Види правопорушень відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення;
70. Права державних службовців відповідно до Закону України «Про державну службу»;
71. Правовий статус працівника Національної поліції відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»;
72. Сутність виконавчої влади;
73. Поняття, особливості та види адміністративно-правових норм;
74. Джерела адміністративного права;
75. Поняття й види об'єднань громадян;
76. Правоздатність та дієздатність фізичних осіб;
77. Юридична особа: поняття, ознаки та види;
78. Речі як об'єкт цивільних правовідносин. Види речей;

79. Способи набуття права власності. Знахідка. Скарб;
80. Поняття та ознаки договору. Види договірних зобов'язань;
81. Договір купівлі-продажу: поняття, порядок укладення, права та обов'язки сторін.
82. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою (неповнолітньою) особою;
83. Відшкодування майнової та моральної шкоди;
84. Види спадкування. Спадкування за законом;
85. Поняття та ознаки шлюбу. Шлюбний вік;
86. Порядок та підстави розірвання шлюбу. Поділ майна подружжя;
87. Права та обов'язки батьків і дітей;
88. Порядок укладення трудового договору. Трудовий контракт;
89. Припинення трудових правовідносин: підстави та порядок;
90. Неповнолітня особа як суб'єкт трудових правовідносин;
91. Поняття кримінального права України;
92. Поняття та види кримінальних правопорушень;
93. Поняття та елементи складу кримінального правопорушення;
94. Стадії кримінального правопорушення: поняття, види та їх характеристика;
95. Вина та її форми. Характеристика форм вини;
96. Поняття та ознаки співучасті;
97. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. Види цих обставин та їх характеристика;
98. Поняття та види покарань;
99. Покарання, які застосовуються до неповнолітніх, та їх характеристика;
100. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

III. Ситуаційні завдання

1. Прогулюючись з дитиною віком семи років парком імені Тараса Шевченка в м. Києві, Ви побачили, як громадянин А. розпиває спиртні напої.
Які Ваші подальші дії?
2. У крамниці «Фора» Ви придбали тютюнові вироби, на яких немає марок акцизного збору встановленого зразка?
Які Ваші дії?

3. Водій автомобіля «Урал» з номерами військової частини «3033» запропонував Вам придбати в нього пальне за зниженими цінами.

Які Ваші дії?

4. У під'їзді Вашого будинку громадянин В. розпиває пиво з громадянином К, вік якого 13 років.

Які Ваші дії?

5. Біля парку громадянка С. продає яблука та м'ясні продукти.

Які Ваші дії як пересічного громадянина?

6. У ботанічному саду громадянка С. за допомогою маленької лопатки зрубує самшитовий кущ.

Які Ваші дії?

7. Ви бачили, як Ваш колега знищив свій військовий квиток із метою ухилення від призову на військову службу.

Які Ваші дії?

8. Громадянин К., зайшовши на перон станції метрополітену, запалив цигарку.

Які Ваші дії?

9. Святкуючи День народження, сусід К. почав співати пісні о 3.00 год. Сусід Р. викликав поліцію.

Чи правомірні їх дії?

10. Ви були свідком того, як п'яні студенти навмисно розбили вітрину продуктового магазину.

Які Ваші подальші дії?

11. Громадянин К. не сплатив за проїзд у громадському транспорті та відмовлявся сплатити штраф контролеру, у зв'язку з чим контролер запропонував йому пройти до відділення Національної поліції України.

Чи правомірні дії контролера?

12. Семикласник Іван К. звернувся до відділу поліції з повідомленням про крадіжку в нього мобільного телефону. Проте у відділі поліції в прийнятті

заяви про злочин йому було відмовлено на підставі того, що він є неповнолітнім і не має права особисто подавати такі заяви.

Чи правомірно було відмовлено семикласнику Івану К. у прийнятті заяви про злочин?

13. У загальноосвітній школі № 133 на перерві між уроками побилися двоє п'ятикласників. Унаслідок цього одному з них було зламано ребро та вибито зуб. Директор школи викликав наряд патрульної поліції. Прибувши на місце події, патрульні попросили дітей по одинці, без директора та вчителів, зайти до методичного кабінету для допиту.

Чи правомірними є дії патрульних поліцейських? Як мав діяти директор школи в такій ситуації?

14. Неповнолітній школяр Петро Г. купив у кіоску пачку цигарок та відразу ж запалив цигарку. Після того як Петро Г. розплатився за покупку та отримав чек, підійшов поліцейський і затримав його.

Які порушення виявив поліцейський? Чи правомірно він діяв? Кого і за що буде притягнуто до відповідальності?

15. Учитель фізкультури Федір К. під час перерви між уроками вийшов на спортивний майданчик та запалив електронну сигарету. У цей час до нього підійшов поліцейський та затримав його.

Які порушення виявив поліцейський? Чи правомірно він діяв? Чи буде притягнуто до відповідальності учителя за паління електронної цигарки?

16. 28 серпня 2016 року о 23.00 мешканці багатоповерхового будинку по вулиці Маяковського викликали дільничного офіцера поліції у зв'язку з тим, що з однієї з квартир гучно лунала музика. Дільничний офіцер поліції, прибувши на місце виклику, з'ясував такі обставини: неповнолітній Новіков, скориставшись відсутністю його батьків, вирішив запросити до себе друзів для відпочинку. Новіков та його друзі в стані алкогольного сп'яніння палили в під'їзді та слухали гучну музику.

Кваліфікуйте дії неповнолітніх та їх батьків. Як має діяти дільничний офіцер у цій ситуації?

17. Хлопця 13 років було затримано працівниками поліції на місці вчинення злочину, а саме під час крадіжки гаманця у жінки похилого віку. При цьому він поводив себе зухвало, вживав нецензурні слова, намагався втекти, розірвав поліцейському куртку.

Які дії має вжити поліцейський? Яку відповідальність буде нести дитина?

18. На своє 16-річчя Петро Бочкар'єв запросив друзів. Батьки дозволили підліткам випити дві пляшки шампанського і залишили їх самих святкувати вдома. Хлопці та дівчата танцювали, слухали музику, розважалися. О 21.15 у квартирі пролунав дзвоник. Це прибув дільничний офіцер поліції, якого за цією адресою направив оперативний черговий Мінського РУНП з приводу заяви сусіда Григи, який скаржився на гучну музику і галас, що лунали з квартири сусідів Бочкар'євих.

Хто і за які порушення в цій ситуації несе відповідальність? Проаналізуйте ситуацію і дії дільничного офіцера поліції.

19. 25.02.2017 р. на зупинку громадського транспорту під'їхав легковий автомобіль з розпізнавальним знаком патрульної поліції. З автомобіля вийшли двоє поліцейських, які підійшли до кіоску, купили каву та цигарки. Після цього працівники патрульної поліції пили каву. У цей час під'їхав тролейбус, який через припаркований поліцейський автомобіль не зміг заїхати на відведену дорожнім знаком зупинку. Водій тролейбуса був змушений здійснити висадку пасажирів з другої полоси. Пасажири, виходячи з тролейбуса, обурювалися діями поліцейських і показували на них пальцями. Поліцейські не реагували та продовжували пити каву.

Проаналізуйте ситуацію та сформуйте власне бачення.

20. За адресою: м. Київ, вул. Народного Ополчення, 9А розташовано офіс Управління патрульної поліції м. Києва. Щоденно о 8.00 год із зупинки громадського транспорту до офісу йдуть патрульні поліцейські з порушенням форменого одягу: несуть різнокольорові наплічники або пакети. Підійшовши до кіоску, який розташований на зупинці громадського транспорту, купують каву, цигарки та, ідучи по тротуару, п'ють каву, палять цигарки та плюють на землю. Люди спостерігають таку картину із саркастичними посмішками та роблять зауваження. Однак працівники патрульної поліції не реагують на зауваження перехожих та продовжують рух до офісу.

Проаналізуйте ситуацію та сформуйте власне бачення.

21. Інколи для проїзду охоронюваних осіб держави в м. Києві на перехресті доріг виставляють регулювальника патрульної поліції для забезпечення проїзду зазначених осіб. Така особа без розпізнавальних знаків регулює дорожній рух. Спостерігаючи за діями поліцейського, складається

враження, що регулювальник сам боїться автомобілів, які на швидкості рухаються повз нього, та дає вказівки чи побажання учасникам дорожнього руху незрозумілими жестами. Це створює певну особисту небезпеку як для самого регулювальника, так і для інших учасників дорожнього руху. Причина в тому, що в поліцейського відсутні розпізнавальні знаки, які вирізняють його від інших учасників дорожнього руху.

Проаналізуйте ситуацію та сформууйте власне бачення.

22. 5 вересня 2017 року (недільним ранком) близько 9.40 год до поліції звернувся громадянин П. з повідомленням про те, що по вул. В. Великого, 16 здійснюється будівництво котеджу громадянином М. Будівельні роботи супроводжуються гучним гуркотінням будівельної техніки. На зауваження та вимогу припинити роботу у вихідний представник власника котеджу вигнав заявника, погрожуючи розправою за незаконне проникнення до приватної території. Припинити гуркотіння відмовився. Громадянин П. також повідомив, що до забудовника уже застосовувалися заходи стягнення з порушеного питання.

Чи містяться в умовах задачі складі правопорушення? Які дії поліції за даною ситуацією?

23. Ідучи вулицею, Ви побачили, як патрульний поліцейський зупинив двох перехожих чоловіків. Підійшовши ближче, Ви почули, що патрульний вимагає від них надати документи, які посвідчують їхню особу. На цю вимогу чоловіки повідомили, що вони брати і вийшли прогулятися містом, а особистих документів не взяли. Одночасно вони запитали поліцейського, з чим пов'язані їхнє зупинення та нагальна вимога перевірки особи. Громадяни запропонували поліцейському надати своє службове посвідчення, але останній не зробив цього. У зв'язку з тим, що зупинені особи почали голосно обурюватися діями патрульного, який вже почав рукою проводити по поверхні їхнього одягу в пошуках сторонніх предметів, та заявили про свою незгоду з такою перевіркою, поліцейський повідомив, що їх затримано й вони мають пройти до поліцейського відділку.

Визначте, чи може поліцейський зупиняти громадян для перевірки їхньої особи, вимагати документи, що посвідчують особу, та робити поверхневий огляд одягу з метою виявлення будь-яких речей або предметів, а також обмежувати пересування особи (затримання).

24. До громадянина С. подзвонив у двері дільничний офіцер поліції, який пояснив, що він прийшов із колишньою дружиною його сусіда К., щоб

вона забрала свої речі, оскільки хазяїн квартири зачинився в хаті, нікому не відчиняє і не хоче віддавати особисті речі дружини. Дільничний офіцер поліції попросив громадянина С. (сусіда) бути свідком відкриття замка його квартири слюсарем ЖЕКу та засвідчити факт збирання належних їй речей.

Чи мають право поліцейські проникати до житла чи іншого володіння особи? Якщо мають, то в яких випадках?

25. Сучасна правова теорія виробила значну кількість наукових уявлень про конструкцію правової держави, що є певною теоретичною цінністю та здобутком усієї історії розвитку політико-правової думки. Уся сукупність знань у цьому напрямку зводиться до існування системи ознак, принципів, вимог або характерних рис тощо. При цьому більшість авторів сходяться у тому, що обов'язковими параметрами правової держави мають бути: верховенство права та правового закону в системі національного законодавства; реалізація принципу розподілу влади; реальність гарантованих державою основних прав та свобод громадян.

Назвіть із наведеного переліку ті ознаки, які, на Вашу думку, не відображають основних властивостей правової держави та не дають можливостей відрізнити її від інших типів держав:

- розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову;
- наявність Конституційного Суду;
- наявність державного апарату управління та примусу;
- високий рівень ефективності роботи правоохоронних органів;
- наявність у державі Конституції та системи законодавства;
- утілення в життя суспільства ідей політичного плюралізму, демократизму, соціальної справедливості, свободи віросповідань;
- взаємна відповідальність держави та особи;
- правова держава і громадянське суспільство виступають суб'єктами правових відносин на засадах рівності відносно до права;
- існування самоврядування як інституту громадянського суспільства;
- закріплення у праві статусу інституту приватної власності; - здійснення соціального захисту населення; - високий рівень правової культури громадян.

26. Аристотель у своїй роботі «Політика» писав про те, що держава є вищою формою людського спілкування, яка охоплює всі інші форми спілкування, що держава виникає заради потреб життя і для досягнення певного блага. У процесі свого розвитку держава проходить, на думку

філософа, кілька етапів, які ототожнюються з етапами соціального об'єднання та здійснюються людьми в їх природному намаганні до спілкування. Перший етап - це сім'я, що складається з чоловіка, жінки і дітей. Далі - велика (розширена) сім'я, яка об'єднує вже декілька поколінь кровних родичів із боковими гілками родинного відмежування. Потім - село або поселення і врешті-решт - поліс. Поліс в Аристотеля - це вища форма об'єднання людей, до якої належать усі інші.

Представником якої концепції виникнення держави можна вважати Аристотеля?

27. Згідно з теорією права, у структурі норми виділяють три складові компоненти – гіпотезу, диспозицію, санкцію, кожний з яких виконує свою специфічну функцію, забезпечуючи логічність та цілісність норми. Крім того, законодавець використовує різні способи викладення нормативного матеріалу в текстах нормативно-правових актів, а самі структурні елементи мають видову класифікацію.

Знайдіть у тексті правову норму, охарактеризуйте її структуру та види структурних компонентів.

Витяг з нормативного тексту для аналізу

Стаття 81. Залишення позову без розгляду.

Господарський суд залишає позов без розгляду, якщо:

1) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не зазначено;

2) у провадженні господарського суду або іншого органу, що діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між тими ж сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

3) позивач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена;

4) позивач не звертався до установи банку за одержанням від відповідача заборгованості, коли її, відповідно до законодавства, слід було одержати через банк;

5) позивач без поважних причин, не подав матеріали на вимогу господарського суду, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився на виклик на засідання господарського суду і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору;

б) громадянин відмовився від позову, який було подано в його інтересах прокурором.

28. Однією з функцій держави в духовній сфері життя суспільства є культурно-виховна функція, реалізація якої здійснюється завдяки функціонуванню цілісної системи державних установ - школи, бібліотеки, науково-дослідні інститути, будинки культури, театри тощо. Однак протягом останніх років на реалізацію цієї функції скорочуються бюджетні витрати, а частина зазначених закладів або переходять у недержавну власність, або змінюють напрям своєї діяльності. Крім того, із скасуванням державної цензури на ринку культурних послуг з'являються зразки дуже низького рівня якості, в яких не стверджуються ідеали гуманізму, справедливості, правди і добра. Широко пропагується продукція представників зарубіжної культури, що створює певний дисбаланс у використанні засобів виховного впливу не на користь національному інтересу.

Чи може громадянське суспільство взяти на себе повною мірою обов'язок щодо реалізації культурно-виховної функції держави і таким чином підмінити собою державу?

29. Громадянин В. має робочий стаж на заводі «Арсенал» 32 роки. Обіймав послідовно посади слюсаря-інструментальника, майстра зміни, начальника цеху, головного інженера, чому значною мірою сприяло закінчення без відриву від виробництва технікуму, а потім інституту. Однак із досягненням пенсійного віку, враховуючи значний стаж роботи на виробництві, В. було звільнено з роботи за власним бажанням наказом № 12/75 Км від 01.01.2001 р. В., перебуваючи на пенсії, придбав садову ділянку та зайнявся садівництвом, рибалкою тощо. Одного разу він помітив нестачу в його господарстві частини електроприладів та садового інвентаря, про що офіційно повідомив дільничного офіцера поліції, зазначивши в заяві всі подробиці цих обставин. Через чотири місяці було встановлено особу, яка вчинила злочин, а згодом, за рішенням суду, потерпілому В. відшкодовано матеріальні збитки.

Проаналізуйте всі життєві обставини, пов'язані з історією громадянина В., та визначте ті, які можна вважати юридичними фактами, розподіляючи їх за вольовою ознакою.

30. Учень 11-А класу середньої школи № 34 Петриченко Василь на одному із занять з курсу «Правознавство» висловив думку, що в реалізації державних функцій бере участь усе населення країни, і що він сам, його батьки також є суб'єктом реалізації окремих функцій держави. Аргументуючи свою відповідь, Василь навів декілька прикладів:

1) господарсько-стимулююча функція (він та його батьки працюють у недержавному секторі економіки, виробляють матеріальні блага для жителів регіону);

2) соціальна (їхні заробітки обкладаються податком, який витрачається, зокрема, на адресну допомогу пенсіонерам, інвалідам, багатодітним сім'ям тощо);

3) забезпечення законності (цю функцію держави, на думку учня, він реалізує шляхом здійснення правомірної поведінки);

4) екологічна (Василь та його родина не завдають шкоди природі, дбають про рослинний світ за місцем свого проживання);

5) законодавча (реалізується шляхом участі в референдумах та в процесі виборів, коли формується парламент - законодавчий орган держави).

Чи погоджуєтесь Ви з такою аргументацією? Обґрунтуйте відповідь.

31. Міністр юстиції США Джон Ешкрофт після подій 11 січня 2001 р. (учинення терористичного акту) увів звичай починати робочий день у міністерстві з ранкової молитви. Через деякий час міністр запропонував підлеглим виконувати також його власні пісні, тексти яких він роздавав перед ранковою нарадою, щоб усі присутні мали можливість приєднатися до їх виконання. Однак значна частина співробітників не підтримали цю ідею і навіть відмовилися співати (з повідомлення газети «Сьогодні» від 6 березня 2002 р.).

Чи можна вважати введення такого правила для співробітників міністерства правомірним? Чи можна взагалі вольовим рішенням ввести звичай як правило поведінки?

32. Громадянка Н., знаючи про те, що анакаптіса пірамідального занесено до Червоної книги України і він є видом, який зникає, вирішила особисто зайнятися розведенням цієї рослини, з метою подальшого її продажу й отримання прибутку. Під час реалізації її було попереджено про незаконність операцій з цією рослиною. Н. заперечила, оскільки вона особисто виростила рослину в домашніх умовах, а отже, не завдає шкоди природі.

Визначте, яким нормативним актом регламентуються ці відносини. Дайте правову оцінку ситуації, що виникла з громадянкою Н.

33. Після набуття Україною незалежності певний час тривали політичні дискусії щодо форми територіального устрою держави, які остаточно вирішено з прийняттям Конституції України 1996 р.

Проаналізуйте нижче запропонований Вам нормативний матеріал та визначте юридичну силу актів, з яких було зроблено витяги.

Витяги з чинного законодавства України

Ст. 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною. Ст. 4. В Україні існує єдине громадянство.

34. Учні юридичного ліцею № 28 м. Обухів Київської області, згідно з вимогами навчальної програми, з вересня розпочали вивчення курсу «Правознавство». На урочистих зборах до початку занять перед ними виступила вчителька, яка мала викладати цей предмет, і розповіла про головні завдання, що стоять перед учнями ліцею в наступному навчальному році. У своєму виступі вона акцентувала увагу на тому, що всі учні ліцею як майбутні юристи мають стати висококультурними та грамотними людьми, патріотами своєї справи і з цією метою їм необхідно оволодіти системою знань, навичок та вмінь щодо майбутньої професії.

Про які знання та вміння, що забезпечують високий рівень правової культури, йшлося у промові?

35. На пропозицію викладача навести приклад конституційно-правової відповідальності студент Зайченко відповів, що конституційно-правові норми мають одно- або двочленну структуру (диспозиція, диспозиція і гіпотеза) і тому не можуть передбачати юридичної відповідальності.

Дайте обґрунтовану оцінку відповіді студента.

36. Розкриваючи питання «Предмет галузі конституційного права України», студент Хоменко стверджував, що конституційно-правові норми регулюють виключно політичні відносини.

Дайте оцінку відповіді студента Хоменка. Чи можна, на Вашу думку, виділити сферу однорідних суспільних відносин, які б становили предмет галузі конституційного права?

37. *Про яких суб'єктів конституційного права йдеться у статті 53 Конституції України?*

38. Характеризуючи об'єкти конституційного регулювання, студент Вовк зазначив, що Конституція України регулює два блоки суспільних відносин: права і свободи людини та громадянина та належну організацію публічної влади.

Дайте оцінку відповіді студента Вовка.

39. Громадянка України Галушко виїхала працювати до Греції, де через рік у неї народилася дитина.

Чи буде визнано дитину Галушко громадянином України, якщо її батько невідомий? Чи зміниться ситуація, якщо буде встановлено, що батьком дитини є громадянин Італії?

40. Характеризуючи систему органів державної влади України, студент Квітко зазначив, що за територією дії вони поділяються на вищі та центральні. До першого виду він зарахував Президента України, Конституційний Суд України та Генерального прокурора України, а до другого - Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України та обласні ради. Студент Аврамчук не погодився з Квітком, заявивши, що Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України є вищими органами держави, оскільки їхня діяльність поширюється на всю територію України, а центральні органи діють лише в межах областей.

Яка Ваша думка?

41. На семінарі виникла дискусія щодо припинення повноважень народних депутатів України, які відмовилися скласти присягу. Студент Ільченко стверджував, що їх повноваження повинні припинитися за рішенням Президента України, а студент Блохін уважав, що це має робити Конституційний або Верховний Суд України. Водночас студент Петренко зазначив, що це питання належить до компетенції Верховної Ради України.

Яка Ваша думка?

42. Розкриваючи питання про конституційний статус Кабінету Міністрів України, студент Руденко не зміг розкрити співвідношення понять «відповідальність», «підконтрольність» та «підзвітність». Аналізуючи статтю 113 Конституції України, студент Долинський висловив припущення, що відповідальність Кабінету Міністрів України перед Президентом України означає, що лише Президент України може ухвалювати рішення про його відставку. А підконтрольність і підзвітність Кабінету Міністрів України Верховній Раді України означає її право вимагати звіти про роботу Кабінету Міністрів України.

Чи згодні Ви з Долинським?

43. Під час проведення уроку з основ правознавства вчитель поставив питання щодо того, яка з наведених конституційних характеристик України не відповідає чинній Конституції нашої держави: а) суверенна; б) соціальна; в) демократична; г) асиметрична; д) правова. Учень Іванченко Андрій відповів, що з наведених конституційних характеристик України не відповідає чинній Конституції нашої держави слово «асиметрична».

Чи правильна його відповідь?

44. Директор школи запропонував учням 11 -го класу визначити положення, яке не відповідає Конституції України: а) усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь слідства; б) ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину; в) ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази; г) незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності. Учениця 1 1-го класу Варченко Надія відповіла, що це «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності».

Чи правильна її відповідь?

45. Під час проведення тестування в питанні «вказіть слово, яке означає правовий зв'язок між фізичною особою та відповідною державою з республіканською формою правління: а) підданий; б) іноземець; в) популізм; г) громадянство», учень 10-го класу Барський Микола надав відповідь: г) громадянство.

Чи правильна його відповідь?

Перелік рекомендованої літератури

I. Нормативно-правові акти:

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. №322-VIII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 80731-X. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Кримінальний кодекс України від 01 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
7. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
8. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
10. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
11. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
12. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.
13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
14. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №901-VIII URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
15. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. Ст. 118.
16. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 179.
17. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.

18. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.

19. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

20. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.

II. Спеціальна література:

1. Адміністративне право України. Підручник / І. Тетарчук, Т. Дяків. К: Центр навчальної літератури, 2020. 214 с.

2. Адміністративне право України. Підручник за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2020. 392 с.

3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 584 с.

4. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.

5. Адміністративне право України: підручник / І.Л. Бородін. К.: Алерта, 2019. 548 с.

6. Берченко Г. В. Конституція як основний закон: проблеми теорії і практики. *Юридичний вісник*. 2020. № 6. С. 39–46.

7. Борисова В.І., Іванова К.Ю., Карнаух Б.П., Ходико Ю.Є. Цивільне право України: навчальний посібник до складання вступного випробування. Х.: Право, 2020. 418 с.

8. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник. К., 2020. 360 с.

9. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак.закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів-Київ: Ваіте, 2018. 666 с.

10. Демків Р. Я., Євхутич І. М., Котуха О. С. Цивільне право та процес: словник термінів. Львів: Растр-7, 2019. 202 с.

11. Дмитрук І. М. Основи цивільного та сімейного права України : навчально-методичний посібник. Миколаїв: Гельветика, 2019. 155 с.

12. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, В. В. Лемак, С. І. Максимов та ін.; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 568 с.

13. Конституційне право України: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти / кол. авт. Д. С. Терлецький, М. В. Афанасьєва, Ю. Д. Батан та ін. / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2020. URL: http://dcmaup.com.ua/assets/files/konstitucijne-pravo-ukraini-_nmp_2020.pdf

14. Конституційне право України: підручник / кол. авт. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, В. П. Колісник та ін. / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

15. Кухарєв О. Є. Спадкове право України: підручник. К.: Алерта, 2020. 362 с.

16. Публічне адміністрування: навч. посіб. / А.С. Даниленко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А.С., д-ра екон. наук, професора Юхименка П.І., д-ра екон. наук, доцента Сокольської Т.В. К.: Центр учбової літератури, 2019. 288 с.

17. Речове право: підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102 с.